

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Maximiliani Sandaei E Societate Iesv Doctoris
Theologi Architectura Christiana**

Sandaeus, Maximilianus

Coloniae Agrippinae, 1653

2. Bonum Exemplum Fundamentum Domus Sapientiae.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46065](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46065)

viris spiritualibus igne caritatis & cognitionis accensis, qui dicuntur casuri, id est, cum magno pondere sententiarum, & divinorum verborum, tanquam Carbonum ignitorum, infideles, & hæreticos præsertim oppressuri. His porro Carbonibus in animâ, prædicatione Evangelicâ, & cœlestis Magistri interius docentis, & permoventis gratiâ calcatis, formatur palustris illa terra ad fidei substructionem suscipiendam. Ut rectè, *Verbum Dei Prædicatum, & Auditum*, dicatur *Ædificii spiritualis Fundamentum*, indirectè, ac dispositivè, sicut de Humilitate, ac Timore docuimus. Ita initium fidei, id est, ædificationis spiritualis, esse à prædicatione adfirmat Paulus Apostolus: *Fides, inquit, ex auditu: auditus autem per Verbum Christi.* Ad Rom. x. 17. Quasi dicat, Fidei substructionem præcedit auditio: nam percipiendum est primò quid credere oporteat. Verùm, audirus, ipsaq; a deò, quæ auditione concipitur Fides, substratum habet Verbum DEI, quatenus complectitur ea, quæ sunt divinitus revelata; sive illa scripta sint, sive traditione accepta, sive denique Apostolicâ & Ecclesiastica auctoritate definita.

ARTICULUS II.

BONUM EXEMPLUM

Fundamentum Domus Sapientie.

ANALOGIA à superiori haud multum differente Fundamenti rationem participat *Bonum Exemplum*, est enim animis infidelium, aut malorum instar Carbonum, quibus terra palustris firmatur. Quot ad fidem conversi sunt? quot ad virtutum studium? quot ad cultum pietatis?

pietatis? quot gnauiter in ædificationem Domus spiri-
 tualis incubuerunt, postquam his carbonibus in solo
 mentis calcatis dispositi prius fuerunt? In hunc fermè
 sensum S. Augustinus exponit illud Psalmi cxxxix. *Ca-*
dent super eos carbones, in ignem deijcies eos: in miseris non subsi-
scent. Carbones enim dicit designare Sanctos, fide, spe,
 caritate accensos, qui euaferunt lux in Domino, cum es-
 sent prius tenebræ: quosdam tamen accendunt ipsi *Verbo*
 atque *Exemplo*; nimirum, illos, in quorum mentes, ut
Carbones, cadunt, & soliditatem procurant. Simili ferè
 modo Hugo Cardinalis, explicans versiculum nonum
 Psalmi xvii. *Ascendit fumus in ira ejus: & ignis à facie ejus ex-*
arsit: Carbones succensi sunt ab eo. Nam in fumo ascenden-
 te, statim Incipientium; in igne exardente, Proficien-
 tium; in Carbonibus succensis, Perfectorum; qui alios
 quoque inflammant, *Verbo & Exemplo*, considerat. An-
 non talis in paucis fuit S. VINCENTIUS FERRERIUS,
 cujus concione, quam sanctitas viri animabat, ad eò qui-
 dam commotus, mutatusque legitur, ut facies ejus *Car-*
bonem exhibuerit? At verò, Carbones absque igne, de-
 signare peccatores existimat idem Psalmorum præcla-
 rus Interpres: homines vacuos caritate, frigidos torpore
 fidei, obscuros exempli corruptione, immundos imita-
 tione. Quando autem sunt accensi, denotare justos il-
 los, qui sunt calidi igne Spiritus sancti, caritatisque. Ex
 hi congeruntur super inimici caput, ut dicitur Prover-
 biorum xxv. *Si esuriet inimicus tuus ciba illum; si sitierit da eò*
aquam bibere: prunas enim congregabis super caput ejus, & Domi-
nus reddet tibi. Qua sententia utitur S. Paulos ad Roma-
 nos xii. dans præcepta; quomodo inimicos nostros
 Christo lucrari debeamus, id est, malos ad frugem per-
 ducere, & ex vitiosis, criminosisque, bonos ac studio-
 sos reddere: quod non fit, nisi virtutum *Ædificio* in
 mente

mente erecto. Sic autem differere videtur. Ardes desiderio convertendi ad DEUM, Christi, tuique proximos, qui perpetim tibi insidiantur, & malè vivendo contumeliam religioni inferunt: velles omnes tui esse similes, id est, Sapientes Architectos, qui jacto *Fidei Fundamento*, virtutum parietes erigerent, & perfectionis rectum imponerent. Quid facto opus? præscribit ita: si egestate pressus esurit, illum tu benignè, indulgenterque recrea, & cibum ministra, si sitit, potum præbe: noli vinci in malo, sed vince in bono malum: bono illi esto exemplo, virtutem exerceto: hæc aliaque si ad *Ædificationem* proximi feceris, ignitos Carbones coacervabis in caput ejus. Quæ-nam hæc collatio & connexio dicat quispiam? Si bono fuerim aliis exemplo, si inimicorum necessitatibus consulero, si injurias non fuero vindicta persequutus, si inimico pepercero, si lenitate cum iracundia pugnaverò, si contumelia me superari non permisero, si par pari non retulero, si dederò operam, ut benè de inimico merear, si male facta benefactis competesem, si malitiam alienam propria vincam bonitate, denique si nihil nisi ad ædificationem fecero, congeram *Carbones ignis* super caput inimici. Quis hoc beneficium sibi præstari cupiat, ut carbonibus compluatur? Ego si vos mihi demereri vellem, & dicerem, me proximo, qui erit dominica sequente confessu, de hac cathedra missilia carbonum in singulorum capita vibraturum, certissima destinatione, ut nemo indonatus abiturus sit, quis huic se beneficio sisteret? quis gratias ageret? quis me prudenter facere adfirmaret? Et tamen Paulus divino afflatus Spiritu, nihil inimicis contingere posse ad emolumentum utilius, nihil fieri à Sapiente Architecto existimat, quo melius ad versariis consulatur. Et hoc ipsum Apostolus didicerat in gymnasio sapientissimi Salomonis,

nis, in quo illud erat vulgatum: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitiverit, da ei aquam bibere: prunas enim congregabis super caput ejus.* S. Cyprianus legit, (a) *Carbones vivos super infundes in caput ejus.* Itaq; lateat oportet aliquid in ea metaphora non omnibus obvium, quod nobis investigandum eruendumque relinquatur.

VARIA est Patrum dum tropicam illam loquutionem tractant, expositio. Sed non probanda illa quorundam apud S. Augustinum & Bedam, (b) inimico faciendum benè idcirco, ut dum ille in sua pervicacia, atque improbitate perseverat, acrius apud inferos igne sempiterno crucietur: quasi sermo sit de Carbonibus pœnarum, & incendii infernalis; ac suggeratur modus se ulciscendi de inimico: nimirum, si sit illa causa gravioris supplicii. Non est hic sensus Apostoli, qui subjicit: *vince in bono malum.* Neque consentaneum est Verbo DEI, ut suggeratur benefaciendum inimico, quo per exhibita beneficia perditionis materia subministratur.

Minus malè opinantur, quamvis sequuti Origenem, qui *Carbones ignitos* referunt adustionem illam, quo inimicus aduritur, quando experitur illius beneficentiam ac liberalitatem, cujus iram convitio, vel contumelia provocavit. (c) Verùm, mihi non est dubium, coacervatione *Carbonum* significari beneficii alicuius collationem. At, quod-nam illud? Finge in capite alicuius, ex carbonibus apposis, aut, ut Græca significantius habent, coacervatis, ignem excitari, & caput, diadematis instar imperialis cingere; profectò totus homo ille, non calefiet modò, sed penè in *Carbonem ignitum* mutabitur: secus eveniret, si prunæ pedibus solum apponerentur. Significari igitur videtur, si quis multa beneficiorum

Cc 3 ge-

(a) *ἀνθράκων πυρός.* lib. 3. ad Quirin. (b) Serm. 68. de i. emp. (c) Prov. 25. (d) S. Chrysostr. Theodor. Theophyl. Epist. ad Rom. Auct. Imperf. hom. 5, in Matth.

genera inimicis impendat, fore, ut is, velut Carbonibus acervatim positus, inimicitiam, tanquam beneficiorum igne consumpta, totus accendatur in amorem ejus, quem antea vehementer, & pervicaciter oderat.

O præclaram vindictam inimicum suum hoc modo comburere, vel ferri instar ignire. O beneficium luculentum! hominum ex malo bonum, ex facinoroso studiosum, & scelerato sanctum exemplo suo facere. Quocirca S. S. Hieronymus, Augustinus, & Ambrosius, nec non Eucherius, per *Carbones ignitos* intelligunt caritatis ardorem, quo necesse est inimici animum inflammari, dum ejus, quem læsit ipse beneficentiam, liberalitatemque experitur. Verè dixit Augustinus: *libr. de catechiz. rudib.* *Nulla est major provocatio ad amandum, quam pravenire amando: nimis enim durus est animus, qui si ultrò dilectionem non vult impendere, etiam nolit rependere.* Et Hieronymus. *Epist. lxx. q. i.* *Quando inimicis nostris præbemus beneficia, malitiam eorum nostra bonitate superamus, & mollimus duritiam, iratumque animum ad mollitiem & benevolentiam flectimus, atque ita congregamus Carbones super capita eorum, de quibus scriptum est Sagittæ potentis acutæ cum Carbonibus desolatoris. Ut quomodo de altari Carbo sublatu Prophetæ labia purgavit, ita & inimicorum nostrorum peccata purgantur, & vincamus in bono malum, & benedicamus maledicentes nos. S. quoque Augustinus, *Sermone 26. de diver* quærens alicubi, quomodo quispiam diligat quem vult ardere carbonibus? respondet, intelligi de Carbonibus quorum est mentio in psalmsi *cxix. versiculo 4.* *Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoris, seu vastatoribus, qui dantur homini ad versus litigiam dolosam. Cùm enim quisque, inquit, benefecerit inimico, & non victus malo ejus vicerit in bono malum, plerumque illum inimicitiarum suarum pœnitebit, & irascetur sibi, quod tam bonum hominem læserit. Ipsa verò ustio à carbonibus, pœnitentia est,**

est, que tanquam carbonis ignis, inimicitias ejus, malitiasq; consumit.

HÆc si non congruenter metaphoræ dici pronunciam, doctissimis illis Patribus adversabor, quod nollem equidem, cum ipsorum & commendem pietatem, & laudem acumen, & recipiam interpretationem, ut litteræ convenientem. Sed quoniam non solum litteralem sensum confector, sed illum etiam, qui spiritualis, mysticus, & accommodatitius vocatur, & supposito sensu litterali, componitur ex variarum rerum analogia, in quo pii cōtemplatoris exercetur ingenium; liceat hoc loco, Salomonis & Apostoli Pauli sententiam de Carbonibus in caput inimici cōgerendis, ad Architectonicam Christianam accommodare, modo illo quem supra insinuabam. Velles lucrari proximum, & ex homine perverso ac DEI inimico, bonum, & superis carum reddere. Sis sapiens Architectus, cujus est fundamentū ponere in solido; quod si non inveniat, sed terra sit paludosa, Carbonibus calcatis eam fulciat, & superædificet. Inimicus tuus turbidis perturbationum undis quatitur & involvitur; itaque carbonibus hic opus: virtutem illi tuā demonstra, benevolentia signa exhibe, honore illū præveni, famentē, sitientēq; recrea, quicquid boni exempli quicquid ædificationis est, ostende, & Carbones in caput, id est, principē ejus partem, mentē seu animū coarcervabis, præparabisque solum ad fundamentū virtutum, atque ædificii spiritulalis sustinendum. Veniet enim facillimè in memoriam Carbonum, quibus cruciantur impii, ingrati, contumaces, sicque Timorem salutarem concipiet, ne DEO non reconciliato æternis addicatur Carbonum ustulationibus. Hoc salutis est initium: hoc Profundamentum Ædificii spiritulalis. Similem fortasse conceptionem habuit, qui confecit Officium de S. Augustino,

gustino, in quo sic canitur: *Vulneraverat Caritas Christi Cor
ejus, & gestabat verba ejus in visceribus, quasi sagittas acutas, &
Exempla servorum DEI, quos de mortuis vivos fecerat, tanquam
Carbones vastatores.* Quo in versu, Exempla eorum,
quibus motus Augustinus conversus erat, & fundamen-
tum cœlestis palatii jecerat, dicuntur fuisse *Carbones* in
ejus corde. Hos autem se ad stabiliendum in bono ani-
mum habuisse causas, scribit ipsemer in octavo suarum
Confessionum, ubi fatetur cap. II, se proborum permotum
Exemplis vitam meliorem incepisse: postquam vi-
disset quodammodo castam dignitatem continentiam,
pias manus ad se extendentem, plenas gregibus bono-
rum exemplorum, & audire videretur irridentem irri-
sione exhortatoriâ, *Tu non poteris, quod isti & ista?*

IDEM S. Augustinus enarratione in Psalmum cxiix
egregiè declarat, quomodo DEUS, ut Sapiens Archite-
ctus, ad Ædificiū spiritualis Fundamenta ponenda, uti-
tur *Carbonibus Exemplorum bonorum.* Illius autem ut perci-
piatis sensum, concipite hominem, vel infidelem, vel
peccatis immersum, Ædificasse Domum Diabolo, ex
vitiis, tanquam straminum manipulis, aut alia, quæ flam-
mam ferre non potest, materia, in solo minimè firmo,
advenire deinde Architectum Sapientem DEUM, & im-
mittere in hanc fabricam stramineam, vel sœneam, ei si-
milem, *Carbones desolatorios, ac vastatores,* qui prius illud
Ædificiū absumant, & postea animæ solum ad susci-
piendum *Fundamentum Domus Sapientiæ* firment. *Exempla,*
inquit Augustinus, *sunt Carbones vastatores: & quare va-
statores dicuntur: breviter accipiat Caritas vestra. Quando ad vi-
tia homo pellicitur, & à virtute avocatur, lingua subdola illi dicit:
vide ne possis implere, multum est à te hoc aggredi. Accepisti tu
præceptum Evangelicum: habes sagittam, sed Carbones necdum
habes. Timendum est, ne sagitta sola non valeat ad versus linguam*

dolo-

dolosam: sunt & Carbones. Vt puta, incipit tibi dicere DEUS. Tu non potes? quare ille potest? quare alter potuit? Numquid tu delicatior es illo Senatore? numquid tu infirmior es illo, aut illo valetudine? numquid tu infirmior es foeminis? foemina potuerunt, viri non possunt? delicati divites potuerunt, pauperes non possunt? Sed ego, inquis, multum peccavi, & multum peccator sum. Numerantur etiam, qui multum peccaverunt, quo plura illis remissa sunt peccata. Quomodo dictum est in Evangelio? Cui modicum dimittitur, modicum diligit. Cùm ergo ista fuerint enumerata, & nominatim dicti fuerint homines, qui potuerunt, ille accepta Sagitta in corde, accedentibus etiam Carbonibus desolatoriis, cõvertitur: certè, desolatur in eo cogitatio terrena, quæ est conversionis initium. Quid est autem desolatur? ad desolationem perducitur. Erant autem in illo multa, quæ malè fronduerant; multæ carnales cogitationes, seculares multi errores. Ipsi uruntur Carbonibus vatoriis, ut fiat purus locus desolatus: in cuius loci puritate faciat DEUS Ædificium suum: quia facta erat ibi ruina Diaboli, & ædificatur ibi Christus: nam quam diu manet ibi Diabolus, non potest ædificari Christus. Accedunt Carbones desolatorii, & deijciunt, quod malè fuerat ædificatum; & desolato loco, accedit instructor felicitatis perpetuæ.

EXEMPLA ergo multorum iniquorum, qui conversi sunt ad Dominum, Carbones dicuntur, & Carbones vivi, ardentibus, desolatorii: nam extincti, carbones mortui dicuntur; ardentibus, vivi appellantur. Audis homines mirari, & dicere: ego illum novi, quàm ebriosus fuit? quàm sceleratus? qualis amator Circi, vel Amphitheatri, qualis fraudator? modò quomodo DEO servit? quàm innocens factus? Noli mirari. Carbo est. Viuum gaudes, quem extinctum plangebās. Sed quando laudas viuū,

si nosti laudare, adhibe illum mortuo, ut accendatur, id est, quicumque adhuc piger est, sequi DEUM, adhibe illum Carbonem, qui erat extinctus. Nimirum, concipiebat Doctor egregius, Animam peccatoris, ut terram palustrem, alga, dumis, & spaliuris cogitationum variarum, & peccatorum obsitam, non posse autem in ea ædificium extrui, nisi his exustis, factâque complanatione. Utrumque autem Carbonibus desolatoriis bonorum Exemplorum fieri pronunciat.

ARTICULVS III.

CATECHESIS. CONCIO. EXHORTATIO

Fundamentum Ædificii Spiritualis.

CUM, quod sunt *Pali* in solo humido ac palustri, id in anima hominis infidelis, aut criminosi, sint Catecheses, Conciones Evangelicæ, Exhortationes ferventes, Comminationes acres, Incitationes sæpius repetitæ, ad fidem, virtutem, pietatem, totiusque vitæ emendationem seriam, hæ quoque ad Fundamenti rationem accedunt; sed ut superiora, indirectè, ac dispositivè, quatenus terram ad substructionem fidei ac virtutum suscipiendam præparant. Quotusquisque ad Christianam Religionem adducitur, vel seriò virtutum studio se addicit, quem non aut colloquutiones privatæ de rebus divinis, aut majorum hortamenta domestica, aut comminationes publicæ, aut iteratæ amicorum comminationes commoverint? Hi sunt *Pali*, ac semiusti stipites terræ humidæ peccatricis animæ infodiendi, antequam proximum *Fundamentum Fidei* collocetur. *Verba Sapientium*, inquit